

De livserindringer, som den kendte tyske historiker Dietrich Schäfer i sit 80. leveår har udsendt: *Mein Leben* (Berlin u. Leipzig 1926), frembyder for danske historikere adskilligt af interesse. Som udgiver af mange bind Hanseresesse, som fortsætter af Dahlmanns *Dänische Geschichte* og som beforder af sundtoldlisternes udgivelse har Dietrich Schäfer haft stærk tilknytning til dansk historie. Hans omtale af disse grene af hans virksomhed læses naturligvis af danske med særlig opmærksomhed. Da han i 1905 udgav 7. bd. af Hanseresesse, bemærker han, at han da havde udgivet nok: »Dermed havde jeg trykt omtrent 650 ark med af mig selv indsamlede kildetekster, udført alle fornødne kollationer og selv lavet registrene. Jeg havde fået nok af den slags arbejde.« At hans fortsættelse af Dahlmanns Danmarks-historie kun kom til at omfatte to bind — tidsrummet 1523—1648 — begrundes han dels med, at for den følgende tid indtil 1814 eksisterede Holms store værk, og dels med, at Danmarks historie i dette tidsrum ikke havde samme interesse for den almindelige udvikling, navnlig heller ikke for den tyske, som forhen. — Med opmærksomhed vil en historiker også læse, hvad Schäfer bemærker om sit arbejde for indrettelsen af historiske »seminarier« (laboratorier) eller om kulturhistorie contra politisk historie. Både meget underholdende og meget tiltalende er skildringen af Schäfers opvækst i det fattige hjem i Bremen.

Af erindringernes godt 240 sider omhandler ikke mindre end fjerdedelen krigstiden 1914—18, den mest bevægede tid af hans liv, en tid, hvor han udfoldede en overordentlig virksomhed for at skabe stemning for en »tysk« fred. De betragtninger, som Schäfer her fremfører, er yderst vanskelige for en ikke-tysk at forstå. Han er beundrer af Treitschke og tilråber det tyske folk: søg fremfor alt andet magten, så skal alt det øvrige blive Eder givet, og blide er hans domme om anderledes tænkende ikke. Centrumspolitikerer Erzberger betegnes som en af de mest frastødende fremtoninger i tysk historie, og karakteristisk nok udmunder bogen i en kraftig advarsel mod Tysklands indtræden i folkeforbundet, en handling, hvorved det vilde gå i evigt slaveri.

Men iøvrigt må det siges, at erindringerne giver et meget sympatisk billede af deres nedskriver, af Schäfers store begavelse og arbejdskraft og omfattende geografiske og historiske kundskaber.

H. H-t.

Pierre de la Gorce: *Louis XVIII* (Paris 1925), en Skildring af Frankrigs Historie i Tiden 1814—1824, giver maaske ikke saa

mange egentlig nye Oplysninger, men er meget rig paa interessante Synspunkter, der samler sig i en højst gunstig Vurdering af Restaurationens Gerning i det franske Samfund.

Stærkt oplivende i Fremstillingen virker Forfatterens Sans for at tegne historiske Portrætter. Villèle f. Eks. karakteriseres klart og indgaaende som den borgerlige Reaktionære, hvis Herkomst satte en naturlig Grænse for hans Lyst til Reaktion, og for hvis aandelig Art det er betegnende, at han »som oftest kun tilegner sig almindelige Ideer, men forstaar at anvende dem med overlegen bon sens«. Ganske særlig faar man dog et Indtryk af Ludvig XVIII, som en ikke stor, men klog Konge, ved Temperament og Livssyn vel egnet for en Regering i konstitutionelle Former. Han havde de Egenskaber, som der var Brug for i hans Tid: »det var hans bestandige Bestræbelse indadtil og udadtil ikke at forny og forøge, men at beholde og bevare. Han var taalmodig, og naar han ikke kunde overvinde Vanskelighederne, indrettede han sig med dem.« Han styrede ikke selv direkte, men han valgte dem, der skulde styre paa hans Vegne, og ved de Valg, han foretog, viste han sin Fornuft og Besindighed. Han imødekom de skiftende politiske Stemninger, men sørgede for, at dog altid en vis Moderation, hvad enten det saa var i Skikkelse af en Decazes eller en Villèle, forblev ved Roret. Han vilde alt andet end hensynsløse Forsøg paa at genindføre den gamle Tids Samfundstilstande.

Kongedømmets Genoprettelse 1814 skyldtes ikke Udlandet og ikke nogen royalistisk Bevægelse, men Erkendelse af dets Formaalstjenlighed hos enkelte Mænd, der efter deres Fortid havde meget at frygte af det, frem for alle Talleyrand. Det ny Styre havde en svær Opgave, der blev endnu langt sværere efter de 100 Dages Forløb. Landet skulde befris fra Fjendernes Besættelse, og det var ikke blot et diplomatisk, men ogsaa et stort økonomisk Spørgsmaal. Krigsskadeserstatningerne skulde betaales. Derfor maatte Statsgælden forøges med mægtige Summer, som det saa straks efter blev en Nødvendighed at faa afdraget. Forfatteren roser stærkt Restaurationens Finansstyre. Det lykkedes at skaffe Frankrig gode Finanser med Bistand fra Rigsdagspolitikere, der aldeles ikke var Finansmænd, men forstandige og forsigtige Landejendomsbesiddere.

Parlamentet havde, mener Forfatteren, ved Chartet faaet en Stilling, der var meget passende. Det repræsenterede Folkets Frihed overfor den frit stillede Kongemagt. Men det dadles stærkt, at Valgretten udelukkende var knyttet til Pengebesiddelse, uden at andre personlige eller sociale Kvaliteter kom i Betragtning. Ved at fastholde dette System gjorde Ludvig XVIII's Regering

sig efter Forf.s Opfattelse skyldig i en beklagelig Mangel paa Fremsyn. Endnu mere fremhæves en anden Brøst ved dens ellers saa rosværdige Bestræbelser: den forsømte ganske at udvikle Provinsernes og Kommunernes Frihed og Selvstyre; det restaurerede Kongedømme bevarede til sin egen Skade helt og holdent Kejserdømmets Centralisation. Forfatterens Synspunkter stemmer i det hele godt med hans politiske Stilling som moderne fransk Royalist.

Hans Jensen.

I Juli 1901 stiftedes i Paris, ved en Sammenkomst paa Sorbonne, et Selskab for Historikere, der dyrker nyere Historie: *Société d'histoire moderne*, der altsaa har bestaaet i 25 Aar. Selskabet rummer foruden Franskmænd og Belgiere Medlemmer fra forskellige andre Lande — nu ogsaa enkelte Danske — og det udfolder sig meget livskraftigt. Det har begyndt at udgive en *Revue d'histoire moderne* til Fortsættelse af et Tidsskrift, som Verdenskrigen standsede, og iøvrig virker det i litterær Henseende gennem en lille refererende *Bulletin*, der regelmæssig bringer Oplysninger om de Foredrags- og Forhandlingsmøder, det lader afholde. I meget kortfattet og fransk koncis Form finder man her Redegørelser for ny Forskning og ny Problemstilling paa vigtige historiske Omraader.

Bulletinen for Maj 1926 — 5 Serie Nr. 13 — omhandler saaledes Møder, der har været afholdt i nævnte Maaned i Bryssel. Her valgtes Belgiens store Historiker Pirenne til Ærespræsident, og overvejende er ved disse Møder optraadt belgiske Foredragsholdere med belgiske Emner.

Henri Pirenne har givet en interessant Meddelelse om Salget af de belgiske Nationalgodser i Revolutionstiden. Det foregik paa anden Maade og med andre Følger end Salget af de franske. I Belgien var der ingen Bønder mellem Køberne. Det var næppe, fordi den belgiske Bondestand ikke var velstillet nok, men den har været under stærk Indflydelse af Gejstligheden og har af religiøse Skrupler holdt sig fra Kirkens gamle Ejendom. »Salget af Nationalgodserne synes derfor i Belgien at være faldet ud til den besiddende Klasses Fordel. Det har ikke synderlig forøget den lille Ejendom, men har udvidet den store og gjort de rige mere rige, end de var i Forvejen. Fra Gejstlighedens Hænder er Jorden gaaet over til Kapitalbesidderne.« Mellem disse er det de nye Rigmænd, der har gjort den rigeste Høst, og derved kom denne økonomiske Omvæltning til at yde Midler til Udviklingen af den belgiske Industri.

Fremhæves kan desuden et Par Bidrag til den belgiske Neutra-